

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Харківський національний університет внутрішніх справ
Сумська філія
Кафедра соціально-економічних дисциплін

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

з навчальної дисципліни **Національна економіка**
вибіркових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

081 Право (право)

за темою – *Політика економічного зростання в національній економіці*

Суми 2024

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол № 8 від 14.08.2024р.

СХВАЛЕНО

Вченою радою Сумської філії
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол № 8 від 08.07.2024р.

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та
соціально-економічних дисциплін
Протокол № 7 від 13.08.2024р.

Розглянуто на засіданні кафедри соціально-економічних дисциплін
Протокол № 23 від 25.06.2024

Розробник:

Доцент кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії ХНУВС,
кандидат наук з державного управління, доцент **Дементов В.О.**

Рецензенти:

1. Доцент кафедри економіки підприємства та організації бізнесу Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, кандидат економічних наук, доцент **Ревенко О.В.**
2. Доцент кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат економічних наук **Парфентій Л.А.**

План лекції

1. Економічне зростання як основа національної економіки. Типи та характерні особливості економічного зростання. Фактори, що впливають на економічне зростання.
2. Національна стратегія і політика та моделювання економічного зростання.
3. Проблеми і тенденції економічного зростання в Україні.

Література

1. Про невідкладні заходи щодо забезпечення економічного зростання, стимулювання розвитку регіонів та запобігання корупції: Указ Президента України від 20.09.2019 р. № 713/2019. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/713/2019#Text> (дата звернення: 10.08.2021).
2. Глуха Г. Я. Система факторів економічного зростання: теоретико-методологічний аспект. 2014. №1. С. 223-231. URL: https://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2014_1_223_231.pdf (дата звернення: 22.08.2021).
3. Гронтковська Г. Е., Косік А. Ф. Макроекономіка: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2010. С. 323-353.
4. Давидова І. І. Бюджетна політика економічного зростання. *Економіка та держава*. 2018. № 8. С. 113-118. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/8_2018/26.pdf (дата звернення: 22.08.2021).
5. Магдич А. С. Типологія факторів економічного зростання: теоретико-методологічний аспект. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2015. № 2 (19). С. 119-130. URL: <https://eurodev.duan.edu.ua/images/PDF/2015/2/12.pdf> (дата звернення: 22.08.2021).
6. Національна економіка: навч. посіб. / кол. авт.: Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, Т. М. Камінська та ін. за заг. ред. Л. С. Шевченко. Харків: Нац. ун-т «Юрид. акад. України», 2011. С. 50-63.
7. Національна економіка: навч. посібник / за заг. ред. В. П. Решетило; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. Харків: ХНАМГ, 2009. С. 324-345.
8. Національна економіка: підручник / кол. авт.: Носова О. В., Васенко В. К., Сапич Н. М. та ін. за заг. ред. О. В. Носової. Київ: Центр учбової літератури, 2013. С. 372-395.
9. Пустовойт О. В. Економічне зростання України: проблеми та можливості прискорення. *Економіка і прогнозування*. 2017. № 4. С. 71-92.
10. Савченко В. Ф. Національна економіка: навч. посібник. 2-е вид. Чернігів: Видавництво ЧДІЕУ, 2014. С. 285-311.
11. Старостенко Г. Г., Онишко С. В., Поснова Т. В. Національна економіка: навч. посібник. Київ: Ліра-К, 2016. С. 11-149.

Текст лекції

1. Економічне зростання як основа національної економіки. Типи та характерні особливості економічного зростання. Фактори, що впливають на економічне зростання.

Економічний розвиток суспільства являє собою багатоплановий процес, охоплюючи економічне зростання, структурні зрушення, покращення умов та якості життя населення.

Економічне зростання (ЕЗ) – виражається безпосередньо в кількісному збільшенні ВВП і його складових.

Джерела економічного зростання. Приріст обсягу виробництва може бути досягнутий за рахунок трьох окремих джерел:

- ✓ приросту праці,
- ✓ приросту капіталу,
- ✓ технічних нововведень.

На сьогоднішній день визначальним джерелом економічного зростання є технічний прогрес, що забезпечує підвищення продуктивності факторів виробництва. Так, в економічно розвинутих країнах зростання продуктивності праці забезпечується на 70-80% за рахунок технічного прогресу.

Рівень економічного зростання (ЕЗ) належить до найважливіших показників, які характеризують розвиток народного господарства й використовуються при міжнародних порівняннях. Його визначають двома способами:

- як збільшення абсолютного реального ВВП або ЧНП за певний період;
- як зростання реального ВВП або ЧНП на душу населення.

Залежно від *ознаки характеру зростання* виділяють типи економічного зростання.

Екстенсивний тип економічного зростання - це розширення виробництва на основі кількісного збільшення його факторів при незмінних їх якісних параметрах (збільшення чисельності робочої сили, використовуваних земельних та інших ресурсів).

Інтенсивний тип економічного зростання - розширення виробництва на основі якісного вдосконалення його факторів та організаційно-економічних відносин (збільшення масштабів випуску продукції досягається шляхом якісного вдосконалення всієї системи продуктивних сил, насамперед речових і особистих факторів виробництва, підвищення кваліфікації працівників, поліпшення використання фізичного капіталу, застосування принципово нових машин і механізмів, кращої організації господарської діяльності тощо).

Екстенсивне та інтенсивне зростання в абсолютно чистому вигляді на практиці не існує. Реально обсяг виробництва збільшується під впливом сукупності факторів, що свідчить про *змішаний тип економічного зростання*. Наприклад, може відбуватися одночасно і приріст кількості діючої робочої сили, і підвищення її якості, розширення масштабів виробництва і удосконалення технічної бази виробничого процесу.

Змішаний тип економічного зростання - поєднує в собі ознаки двох

попередніх типів зростання. Залежно від того, який спосіб збільшення виробництва благ переважає, говорять про «переважно екстенсивний» чи «переважно інтенсивний» типи економічного зростання.

Всю різноманітність **факторів, які здійснюють вплив на економічне зростання**, можна звести до наступних груп:

- базисні фактори або фактори пропозиції;
- фактори попиту;
- фактори розподілу;
- інституційні фактори;
- політичні фактори;
- соціальні фактори;
- культурні фактори;
- релігійні.

Різним етапам розвитку економіки відповідають різні чинники економічного зростання та їх структурні комбінації.

Фактори пропозиції - забезпечують основу для економічного зростання, безпосередньо діють і впливають на підприємства, виступають зі сторони пропозиції. До них відносять:

- ✓ кількість та якість природних ресурсів (землі, корисні копалини, енергоносії, водні ресурси, клімат, тощо);
- ✓ кількість та якість трудових ресурсів (кількість та якість робочої сили, її кваліфікація, дисциплінованість, мотивація до праці, інтелект);
- ✓ обсяг капіталу країни (натуральний: будівлі, устаткування, машини і т.п і грошовий: виробничі активи);
- ✓ технології та інновації; (автоматизація, комп'ютеризація виробництва; відкриття і використання нових видів і джерел енергії - атомної, термоядерної тощо; створення і використання нових видів матеріалів, не існуючих у природі, із заздалегідь заданими властивостями; відкриття і застосування нових "високих технологій" (хімічних, біологічних, лазерних тощо).

Вплив фактора попиту проявляється в певному рівні сукупних видатків споживачів. Попит формується доходами громадян, які використовуються для споживання, державними витратами, а також попитом на капіталовкладення, що направляються на інвестиції. Попит споживачів є стимулом для розвитку підприємств та повнішого використання наявних ресурсів.

Економічне зростання в значній мірі залежить від **факторів розподілу**, оскільки дії в цій сфері відображають елементи раціоналізму та справедливості відносин у суспільстві та в значній мірі впливають на трудову діяльність його членів.

Інституційний чинник впливу на економічне зростання - є чи не найвагомішим. Державні важелі впливу, як то податкова, кредитна, бюджетна, валютна та інші складові економічної політики, або стимулюють та сприяють економічному зростанню, або навпаки - створюють перешкоди та стримують його. Особливо негативний вплив для розвитку економіки мають такі явища, як корупція, хабарництво і здирицтво, які погіршують умови для

підприємницької та інвестиційної діяльності. Низька правова культура, неповага до закону чи пряме невиконання законодавчих положень щодо регулювання економічних відносин свідчать про недостатній розвиток громадянського суспільства, що не сприяє його економічному розвитку.

Значний вплив на економічне зростання має **соціальна, культурна і політична атмосфера**, що склалася в країні. У країнах з високим рівнем розвитку культури, віковими традиціями, національною згуртованістю населення, панує позитивна атмосфера для діяльності бізнесу.

Вагомим чинником, який може впливати на виробництво та економічне зростання, є пануючі **релігійні звичаї і обряди**, які можуть суттєво обмежувати тривалість робочого дня або робочого року. При цьому на здійснення різних релігійних церемоній можуть направлятися значні ресурси.

Можна виділити фактори, які не залежать від національної політики, такі як існуючий **міжнародний поділ праці, розвиток транснаціональних компаній, глобалізація** тощо. За умови відкритості економік ці транснаціональні компанії сприяють переливанню капіталів і впровадженню нових технологій в менш розвинутих країнах, прогресу в організації праці та в управлінні.

Разом з тим, існує цілий **ряд факторів, які протидіють процесу економічного зростання**. До них можна віднести:

- низький рівень доходів населення, що обмежує його попит;
- низька норма нагромадження підприємств, що знижує їх інвестиційні можливості;
- нестабільна соціально-політична атмосфера у країні;
- вичерпування природних ресурсів;
- підвищення рівня екологічних стандартів;
- необгрунтоване державне втручання у ринкові відносини;
- високі податкові та процентні ставки, тощо.

Висока результативність економіки може бути досягнута тільки при відповідному пропорційному та узгодженому залученні всього комплексу факторів економічного зростання, які спроможні забезпечити високий рівень конкурентоспроможності країни в глобалізованому світі при обмежених економічних ресурсах.

4. Національна стратегія і політика та моделювання економічного зростання.

Кожна країна повинна формувати власну національно-економічну стратегію залежно від стану економіки.

Національно-економічна стратегія полягає у тому, щоб на конкретному відрізку часу і в майбутньому національна пропозиція і національний попит завжди перебували в рівновазі. Відповідно макроекономічне регулювання має охоплювати щонайменше дві групи важливих питань:

- забезпечувати оптимізацію структурних пропорцій усіх елементів продуктивних сил, складових системи фінансів, рівнів економічного управління і регулювання;

- утримувати національно-економічну збалансованість систем виробництва, розподілу і споживання, стабільність усієї господарської системи, стале економічне зростання.

Основними векторами економічної політики є:

- стабільне зростання виробництва товарів і послуг щодо потреб країни;
- стабільне, адекватне обсягам виробництва товарів і послуг зростання доходів грішми споживачів.

Відповідно до векторів, з урахуванням стану економіки, формуються і пріоритети національної економічної політики, найважливішими серед яких є залучення капітальних вкладень для оновлення національного капіталу і забезпечення зростання обсягів виробництва.

Підходи та моделювання економічного зростання. Проблеми моделювання економічного зростання завжди були предметом досліджень економістів країн ринкових економік. Такі проблеми виникали через тенденції нерівномірного і незбалансованого розвитку економік.

Найбільш відомі моделі економічного зростання:

- ✓ кейнсіанські моделі (Р. Харрода, Е. Домара та ін.)
- ✓ моделі неокласичного напрямку (Кобба-Дугласа, Р. Соллоу, Н. Бреттона, А. Смізіса, Н. Кальдора, Е. Фелпса, Д. Робінзона та багато інших).

Кейнсіанські моделі. Це найпростіші моделі, які використовуються як математичний інструментарій для вивчення економічної динаміки і факторів, що її визначають, а також для побудови прикладних економічних моделей та опису зв'язку глобальних економічних показників.

Очікуваними величинами виступають обсяг національного доходу і темпи його зростання. Обмежувальними факторами тут беруть обсяг затрат капіталу і чисельність зайнятих у виробництві працівників, умовно прирівняних до чисельності населення країни. Головну увагу автори надають проблемам забезпечення повної зайнятості і підтримці стійких урівноважених темпів зростання економіки.

Неокласичні моделі. Здебільшого побудовані на продуктивній функції Кобба-Дугласа, яка містить коефіцієнти еластичності кінцевого продукту щодо праці і капіталу. Кожен з них показує, наскільки зросте обсяг кінцевого продукту при збільшенні обсягу одного з обмежених ресурсів і за постійного рівня затрат іншого.

5. Проблеми й тенденції економічного зростання в Україні.

Інноваційний тип розвитку економіки характеризується переходом країни на вищий технологічний рівень, який визначається переорієнтацією інвестиційного капіталу у високотехнологічні галузі економіки, розроблення й реалізацію інноваційних проектів, науку і освіту.

Відомо, що інвестиції й інновації взаємозв'язані й взаємодіють, але ефект досягається лише тоді, коли основні обсяги інвестицій спрямовано в технологічну структуру економіки, що забезпечує пріоритетний розвиток вищих технологічних структур. Якщо інвестиції за своєю структурою не

відповідають технологічній структурі виробництва і не спрямовані на її підвищення, то вони перестають бути базою для економічного розвитку.

Тому в Україні необхідно підсилити мотивацію суб'єктів господарювання до модернізації виробничих потужностей, збільшити платоспроможність і фінансові ресурси підприємств, наростити кредитні активи банків і забезпечити поступове зниження реальної вартості кредитних ресурсів, активізувати іноземні інвестиції за рахунок поліпшення бізнес-клімату.

А головною метою економічної політики України має бути вирішення проблеми підвищення її конкурентоспроможності на інноваційних основах і створення для цього відповідних умов.

Аналіз теоретичних розробок та емпіричних досліджень взаємозв'язку конкурентоспроможності національної економіки й інноваційних процесів дозволив виявити такі суперечності інноваційного забезпечення конкурентоспроможності:

- ✓ безсистемність процесів інноваційної активності та відсутність стійкої тенденції її розвитку на фоні глобальної експансії нововведень;
- ✓ відсутність взаємозв'язку між традиційними (ціновими) конкурентними перевагами вітчизняних підприємств та інноваційною базою їх формування;
- ✓ нееквівалентність і нерівноправність участі України в міжнародній міграції інновацій;
- ✓ низький міжнародний конкурентний рівень вітчизняних розробок, які класифікуються як інновації;
- ✓ суперечливе ставлення до малого бізнесу як джерела інновацій;
- ✓ нерозвиненість інноваційної інфраструктури (бізнес-інкубаторів, технопарків, технополісів);
- ✓ недосконалість системи отримання, використання й захисту прав інтелектуальної власності.

Для забезпечення конкурентоспроможності національної економіки й виходу її з кризи мають бути виконані такі умови:

1. *Інституціоналізація стабільного конкурентного середовища*, яка містила б послідовний розвиток інститутів захисту приватної власності й прав найманих працівників; запровадження ефективних механізмів розв'язання корпоративних конфліктів, регулювання цін і тарифів на продукцію; запобігання недобросовісній конкуренції між національними виробниками як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках; спрощення доступу до фінансових та інформаційних ресурсів для малого та середнього бізнесу; розвиток інфраструктури відповідної підтримки.

2. *Стимулювання інноваційної діяльності*, що потребує поетапного змінення переважно сировинно-експортної структури економіки, переорієнтації інвестиційних потоків на інноваційну сферу, впровадження високих технологій, формування в Україні основ інноваційної моделі розвитку та знаннєвої економіки. З цією метою має бути створена національна інноваційна система,

що органічно поєднуватиме фундаментальну та прикладну науки, технологічну сферу, виробництво і управління інноваційними процесами, що сприятиме становленню й розширенню внутрішнього ринку інновацій.

3. Проведення *реструктуризації економіки* для створення своєрідного ядра саморозвитку. Це може бути комплекс машинобудівних галузей, які виробляють конкурентоспроможну продукцію;

4. *Детінізація економіки* та залучення некримінальних капіталів до інвестиційних процесів шляхом розроблення та реалізації спеціальної довгострокової політики легалізації тіньових капіталів.

5. *Використання кредиту МВФ тільки на інноваційно-інвестиційний розвиток* економіки України.

Для виходу з економічної кризи необхідно поновити капітал, створити нові робочі місця, а це зараз можливо якраз за рахунок малого й середнього бізнесу. Слід враховувати досвід 90-х років XX століття і не залишати невеликі виробництва сам на сам з масою проблем, а створювати умови для об'єднання зусиль, участі в інноваціях, виготовлення конкурентоспроможної продукції. Антимонопольна політика держави не повинна перешкоджати створенню крупних промислово-фінансових груп, а її діяльність має зосередитися на контролі цінової поведінки цих груп. Слід увести механізм, який би запобігав скритій монополізації приватизованих стратегічних підприємств, монополізації експортних секторів і сфери посередництва.

Інноваційний тип розвитку економіки характеризується переходом країни на вищий технологічний рівень, який визначається переорієнтацією інвестиційного капіталу у високотехнологічні галузі економіки, розроблення й реалізацію інноваційних проектів, науку і освіту.

Відомо, що інвестиції й інновації взаємозв'язані й взаємодіють, але ефект досягається лише тоді, коли основні обсяги інвестицій спрямовано в технологічну структуру економіки, що забезпечує пріоритетний розвиток вищих технологічних структур. Якщо інвестиції за своєю структурою не відповідають технологічній структурі виробництва і не спрямовані на її підвищення, то вони перестають бути базою для економічного розвитку. Саме така тенденція спостерігається в економіці нашої держави. Тому в Україні необхідно підсилити мотивацію суб'єктів господарювання до модернізації виробничих потужностей, збільшити платоспроможність і фінансові ресурси підприємств, наростити кредитні активи банків і забезпечити поступове зниження реальної вартості кредитних ресурсів, активізувати іноземні інвестиції за рахунок поліпшення бізнес-клімату.

Пріоритетними для бюджетних інвестицій поки є галузі економіки, які знаходяться в стагнації, такі, як сільське господарство, вугільна промисловість, гірничо-металургійний комплекс, що мають велике значення в економіці країни, проте з погляду орієнтації на інноваційну модель розвитку навряд чи можуть належати до пріоритетних. Аналізуючи структуру інвестицій, можна зазначити, що істотно зменшилася частка підприємств, які здійснювали інновації в технології, в тому числі й в ресурсозбереженні.

Той факт, що промисловість отримує основний обсяг інвестицій і при цьому частка доданої вартості в загальному випуску продукції залишається низькою, свідчить про недостатній рівень інноваційності в галузевій структурі промисловості. Одними з основних механізмів структурної перебудови мають стати інноваційно спрямовані інвестиції, які забезпечать надалі структурні зміни на фоні поступового зростання продуктивності праці.

Сучасні тенденції розвитку національної економіки України не відповідають постіндустріальному напрямку глобальних перетворень. Розвиток національної інноваційної системи гальмується такими недоліками:

- відсутністю чіткої концепції інноваційних національних пріоритетів, цілеспрямованого, послідовного й системного управління інноваційними процесами з боку держави, а також незадовільним інституціональним забезпеченням інноваційних перетворень, нестабільністю й суперечливістю нормативно-правової бази інноваційної діяльності;
- недостатнім використанням інноваційного потенціалу української науки і освіти (аналіз свідчить, що незважаючи на зростання обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт, їх частка в ВВП постійно скорочується);
- незадовільним фінансуванням наукової й науково-технічної діяльності;
- низькою інноваційною активністю вітчизняного бізнесу.

На основі досвіду розвинених країн світу можна зробити висновок, що основою сучасної конкурентоспроможності є техніко-технологічні, організаційні, структурні, інституціональні інновації, які створюють конкурентні переваги та дозволяють країнам досягти певного суспільного розвитку. Процеси розроблення й впровадження того або іншого виду інновацій тісно взаємозв'язані, взаємозалежні і не можуть існувати автономно. Тому головною метою економічної політики України має бути вирішення проблеми підвищення її конкурентоспроможності на інноваційних основах і створення для цього відповідних умов.

Головний показник конкурентоспроможності країни на світовому ринку - рівень ефективності використання всіх економічних ресурсів і насамперед - праці. Сьогодні головними конкурентними перевагами України є:

- високий освітній рівень працездатного населення;
- розвинена мережа наукових установ, що в ряді галузей мають наукові доробки світового рівня;
- наявність великих і водночас поряд розташованих запасів різноманітних природних ресурсів.

Підвищення конкурентоспроможності національної економіки потребує створення потужної рушійної сили, яка спрямовувала й підтримувала б нарощування високоефективного експортного потенціалу. Роль цієї рушійної сили має відігравати інноваційно-інвестиційний процес, що тісно поєднується, синхронізується з розвитком інтеграційних і соціальних перетворень.

Задача підвищення конкурентоспроможності національної економіки України не може бути вирішена без мобілізації внутрішніх чинників розвитку національної інноваційної системи. Розвиток інноваційної економіки є

закономірною реакцією на вимоги ринку й виклики глобалізації, що може впливати на системні основи національного господарства. Прогресивні структурні зрушення повинні мати системний характер і втілюватися в цілісній інноваційній політиці, пов'язаній з дієвим державним стимулюванням прогресивної структурної перебудови національного господарського комплексу з урахуванням всесвітніх тенденцій науково-технічного розвитку, органічного співвідношення політичних, економічних, інституціональних, соціально-психологічних і культурних чинників інноваційної динаміки.

Аналіз теоретичних розробок та емпіричних досліджень взаємозв'язку конкурентоспроможності національної економіки й інноваційних процесів дозволив виявити такі суперечності інноваційного забезпечення конкурентоспроможності:

- безсистемність процесів інноваційної активності та відсутність стійкої тенденції її розвитку на фоні глобальної експансії нововведень;
- відсутність взаємозв'язку між традиційними (ціновими) конкурентними перевагами вітчизняних підприємств та інноваційною базою їх формування;
- нееквівалентність і нерівноправність участі України в міжнародній міграції інновацій;
- низький міжнародний конкурентний рівень вітчизняних розробок, які класифікуються як інновації;
- суперечливе ставлення до малого бізнесу як джерела інновацій;
- нерозвиненість інноваційної інфраструктури (бізнес-інкубаторів, технопарків, технополісів);
- недосконалість системи отримання, використання й захисту прав інтелектуальної власності.

Процесом зволікання щодо упровадження основ інноваційної моделі розвитку закладається фундамент довготривалої тенденції до втрати конкурентоспроможності національної економіки. В Україні, на жаль, відсутні стратегія підвищення конкурентоспроможності національної економіки й суб'єктів господарювання, а також механізм причинно-наслідкових зв'язків цієї стратегії з інноваційною моделлю розвитку.

Інноваційно-інвестиційне вдосконалення виробництва стає визначальним чинником розвитку й підвищення конкурентоспроможності. Цей процес в Україні вже почався, але його гальмує невирішеність багатьох питань нормативно-правового, організаційного й фінансового забезпечення.

Для підвищення конкурентоспроможності економіки України слід розвивати мережну форму співробітництва суб'єктів з метою підсилення взаємодії цих суб'єктів та об'єднання їх ресурсів. Особливо це стосується територіально-виробничої системи малих і середніх підприємств, або кластерів. Створення кластерів дозволить активізувати інноваційну діяльність, виникнуть нові можливості для бізнесу і просування нових продуктів, об'єднання окремих продуктів технологічними ланцюжками. Розвиток мереж змінить характер конкуренції, збільшить її дієвість й ефективність, посилить взаємовигідне співробітництво. Оскільки задача підтримки конкурентоспроможності перейде до мереж в цілому, то виникне колективна зацікавленість в досягненні високих

показників конкурентоспроможності. До того ж участь у мережах дозволить їх членам застосовувати взаємодопомогу, використовувати свій досвід і загальні ресурси для вирішення проблем, що є особливо важливими для суб'єктів, які тільки почали свій бізнес. Все це дуже важливо в умовах економічної кризи, коли перед Україною стоїть задача виходу з цієї ситуації.

Для забезпечення конкурентоспроможності національної економіки й виходу її з кризи мають бути виконані такі умови:

1. Інституціоналізація стабільного конкурентного середовища, яка містила б послідовний розвиток інститутів захисту приватної власності й прав найманих працівників; запровадження ефективних механізмів розв'язання корпоративних конфліктів, регулювання цін і тарифів на продукцію; запобігання недобросовісній конкуренції між національними виробниками як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках; спрощення доступу до фінансових та інформаційних ресурсів для малого та середнього бізнесу; розвиток інфраструктури відповідної підтримки.

2. Стимулювання інноваційної діяльності, що потребує поетапного змінення переважно сировинно-експортної структури економіки, переорієнтації інвестиційних потоків на інноваційну сферу, впровадження високих технологій, формування в Україні основ інноваційної моделі розвитку та знаннєвої економіки. З цією метою має бути створена національна інноваційна система, що органічно поєднуватиме фундаментальну та прикладну науки, технологічну сферу, виробництво і управління інноваційними процесами, що сприятиме становленню й розширенню внутрішнього ринку інновацій.

3. Проведення реструктуризації економіки для створення своєрідного ядра саморозвитку. Це може бути комплекс машинобудівних галузей, які виробляють конкурентоспроможну продукцію;

4. Детінізація економіки та залучення некримінальних капіталів до інвестиційних процесів шляхом розроблення та реалізації спеціальної довгострокової політики легалізації тіньових капіталів.

5. Призупинення до виходу країни з кризи приватизації державної власності, в тому числі й землі, з метою недопущення її розпродажу за безцінь.

6. Використання кредиту МВФ тільки на інноваційно-інвестиційний розвиток економіки України.

Для виходу з економічної кризи необхідно поновити капітал, створити нові робочі місця, а це зараз можливо якраз за рахунок малого й середнього бізнесу. Слід враховувати досвід 90-х років XX століття і не залишати невеликі виробництва сам на сам з масою проблем, а створювати умови для об'єднання зусиль, участі в інноваціях, виготовлення конкурентоспроможної продукції. Антимонопольна політика держави не повинна перешкоджати створенню крупних промислово-фінансових груп, а її діяльність має зосередитися на контролі цінової поведінки цих груп. Слід увести механізм, який би запобігав скритій монополізації приватизованих стратегічних підприємств, монополізації експортних секторів і сфери посередництва.

Чітка цілеспрямованість на концентрацію виробництва, сприяння становленню крупного бізнесу, врахування фактора потенційної конкуренції,

прийняття виваженої експортно-імпоротної політики, розвиток мережних форм організації бізнесу, регулювання діяльності ТНК в Україні - ці напрямки мають стати складовими частинами цілісної системи конкурентної політики держави й враховуватися при розробленні інструментарію макрорегулювання, спрямованого на вихід з економічної кризи.

Враховуючи побудову й реалізацію концепції управління конкурентоспроможністю господарських суб'єктів на основах інноваційно-інвестиційного розвитку, припускають виконання таких дій:

- упровадження інноваційно-інвестиційної моделі розвитку за рахунок випереджального розвитку високотехнологічних галузей і виробництва наукоємної, енергозберігаючої, експортно-орієнтованої продукції;
- створення мотиваційного середовища активізації інноваційної діяльності, яка цілеспрямовано впливає на конкурентоспроможність підприємств;
- формування інноваційно-активного індивіда та інноваційного типу поведінки;
- створення інституційних умов для підвищення конкурентоспроможності регіонів;
- побудову інноваційної інфраструктури й забезпечення системності при розробленні й реалізації цільових програм;
- створення механізму міжнародного й внутрішнього обміну науково-технічними розробками для здійснення інноваційних проектів;
- забезпечення прямої державної інформаційної підтримки інноваційних процесів;
- додержання гармонізації й синхронізації дій державного й приватного секторів економіки з метою зменшення ризиків неефективного використання засобів, спрямованих на інновацію;
- перегляд пріоритетів в організаційному забезпеченні здійснення інноваційної політики;
- формування відповідного захисту інтелектуальної власності;
- підвищення ролі людського чинника в інноваційно-інвестиційній діяльності, тому що всі успішно працюючі підприємства базуються на ефективному менеджменті.

Враховуючи тривалий процес трансформації економіки, труднощі переходу до інноваційної моделі розвитку, необхідно підсилити державну підтримку інноваційних процесів за рахунок коштів держбюджету. Не слід покладатися тільки на ринкові механізми, оскільки багато сфер економіки й напрямів діяльності не є привабливими для приватних інвестицій, а інноваційне підприємництво знаходиться на початковій стадії розвитку.

Тому основною задачею держави є формування умов, що забезпечують органічне об'єднання й взаємодію науково-технічного й підприємницького середовища. Це дозволить ефективніше використовувати науковий і виробничий потенціал для підвищення рівня конкурентоспроможності українських підприємств. Причому слід зазначити, що для інвесторів мають бути створені сприятливі, вигідні умови, а не пільгові, як зараз часто декларується.